

HOTĂRÂREA CURȚII
11 martie 1997*

Ayse Sützen
împotriva
Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhauservice

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Arbeitsgericht Bonn
(Germania)]

„Menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi”

Cauza C-13/95

În cauza C-13/95,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE de către Arbeitsgericht Bonn, pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Ayse Sützen

și

Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhauservice,

Lefarth GmbH, intervenient,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO L 61, p. 26),

CURTEA,

compusă din domnii G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray și L. Sevón, președinți de cameră, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet (raportor), G. Hirsch, P. Jann și H. Ragnemalm, judecători,

avocat general: domnul A. La Pergola,
grefier: doamna D. Louterman-Hubeau, administrator principal,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

- pentru Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhauservice, de către Christof Bröbke, avocat în Villingen,

* Limba de procedură: germana.

- pentru guvernul german, de către domnii Ernst Röder, Ministerialrat în cadrul Ministerului Federal al Economiei și Gereon Thiele, Assessor în cadrul aceluiași minister, în calitate de agenți,

- pentru guvernul belgian, de către domnul Jan Devadder, director administrativ în serviciul juridic al Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent,

- pentru guvernul francez, de către doamnele Edwige Belliard, director adjunct în cadrul Direcției Afacerilor Juridice din Ministerul Afacerilor Externe, și Anne de Bourgoing, Chargé de mission în cadrul aceleiași direcții, în calitate de agenți,

- pentru Guvernul Regatului Unit, de către domnii John E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, în calitate de agent, și Derrick Wyatt, QC,

- pentru Comisia Comunităților Europene, de către domnii Christopher Docksey, membru al Serviciului juridic, și Horstpeter Kreppel, funcționar național detașat în cadrul acestui serviciu, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale doamnei Süzen, reprezentată de către Christoph Krämer, Rechtsanwalt, Bonn, ale Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice, reprezentat de către Christof Bröbke, ale Lefarth GmbH, reprezentat de către Nikolaus Christ, Rechtsanwalt, Rösrath, ale guvernului german, reprezentat de către domnul Ernst Röder, ale guvernului francez, reprezentat de doamna Anne de Bourgoing, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de către domnul Derrick Wyatt, și ale Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de către domnul Klaus-Dieter Borchardt, membru al Serviciului juridic, în calitate de agent, în ședința din 18 iunie 1996,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 15 octombrie 1996,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Ordonanța din 30 noiembrie 1994, primită la Curte la 18 ianuarie 1995, Arbeitsgericht (instanța cu competențe în materia dreptului muncii), Bonn a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, două întrebări preliminare privind interpretarea Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO L 61, p. 26, denumită în continuare „directiva”).

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între doamna Süzen și societatea Zehnacker Gebäudereinigung Krankenhausservice (denumită în continuare „Zehnacker”).

3 Doamna Süzen era angajat al Zehnacker, în serviciul căreia trebuia să realizeze activități de curățenie în perimetrul Aloisiuskolleg, o unitate de învățământ secundar situată în Bonn-Bad-Godesberg, în Germania, în temeiul unui contract de prestare de servicii de curățenie încheiat între aceasta din urmă și Zehnacker. Zehnacker a concediat-o pe doamna Süzen, alături de alți șapte angajați care, ca și doamna Süzen, lucrau ca oameni de serviciu în cadrul acestei unități de învățământ, ca urmare a rezilierii de către Aloisiuskolleg, de la 30 iunie 1994, a contractului încheiat cu Zehnacker.

4 Aloisiuskolleg a încheiat apoi un contract de prestare de servicii de curățenie, pentru perimetrul său, cu societatea Lefarth GmbH (denumită în continuare „Lefarth”), intervenientă în acțiunea principală, începând de la 1 august 1994. Din ordonanța de trimitere nu rezultă dacă Lefarth s-a oferit să îi reangajeze pe lucrătorii concediați de Zehnacker.

5 Doamna Süzen a sesizat Arbeitsgericht, Bonn pentru a se constata că notificarea preavizului de concediere de către Zehnacker nu pusese capăt raportului de muncă cu cea din urmă.

6 Apreciind că soluționarea litigiului depindea de interpretarea directivei, Arbeitsgericht a decis să suspende judecata și să adreseze Curții de Justiție următoarele întrebări preliminare:

„1) Pe baza hotărârilor pronunțate de Curtea de Justiție la 14 aprilie 1994 în cauza Christel Schmidt (C-392/92, Rec., p. I-1311) și la 19 mai 1992 în cauza Dr. Sophie Redmond Stichting (C-29/91, Rec., p. I-3189), este Directiva 77/187/CEE aplicabilă în cazul în care o întreprindere reziliază contractul încheiat cu o întreprindere terță pentru a-l ceda, apoi, unei alte întreprinderi terțe?

2) Este, de asemenea, vorba despre un transfer în sensul directivei în cazul unei situații precum cea descrisă la prima întrebare, chiar dacă nu se transferă niciun mijloc de producție material sau imaterial?”

7 În temeiul articolului 1 alineatul (1) „prezenta directivă se aplică în cazul oricărui transfer al unei întreprinderi, unități sau al unei părți de întreprindere sau de unitate către un alt angajator, ca rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni”.

8 În cauza Schmidt, citată anterior, Curtea a reținut că dispoziția respectivă trebuie să fie interpretată ca reglementând o situație, precum cea evidențiată prin ordonanța de trimitere, în care o întreprindere încredințează, pe cale contractuală, unei alte întreprinderi responsabilitatea realizării lucrărilor de curățenie pe care anterior le asigurase ea în mod direct, chiar dacă, anterior transferului, astfel de lucrări erau executate de un singur salariat. Anterior, în cauza Redmond Stichting, citată anterior, Curtea considerase, în special, că noțiunea de „transfer” reglementează o situație în care o autoritate publică hotărăște să înceteze acordarea subvențiilor unei persoane juridice, ca rezultat, activitățile acesteia încetând complet și definitiv, pentru a le transfera unei alte persoane juridice care urmărește un obiectiv similar.

9 Prin cele două întrebări, care trebuie să fie examinate împreună, instanța de trimitere urmărește să afle dacă directiva se aplică, de asemenea, în situația în care o persoană care a încredințat lucrările de curățenie pentru perimetrul său unei întreprinderi, reziliază contractul care o obliga față de aceasta și încheie, în vederea executării unor lucrări similare, un nou contract cu o a doua întreprindere, fără ca operațiunea să fie însoțită de un transfer de active corporale sau necorporale de la o întreprindere la cealaltă.

10 Directiva urmărește să asigure continuitatea raporturilor de muncă existente în cadrul unei entități economice, independent de orice schimbare a proprietarului. Criteriul decisiv pentru stabilirea existenței unui transfer în sensul acestei directive este acela de a afla dacă entitatea în cauză își păstrează identitatea, ceea ce rezultă, în special, din continuarea efectivă a exploatării sau din reluarea acesteia (Hotărârea din 18 martie 1986, Spijkers, 24/85, Rec., p. 1119, punctele 11 și 12, și, cel mai recent, Hotărârea din 7 martie 1996, Merckx și Neuhuys, C-171/94 și C-172/94, Rec., p. I-1253, punctul 16; a se vedea, de asemenea, avizul consultativ

al Curții Asociației Europene a Liberului Schimb din 19 decembrie 1996, E-2/96, Ulstein și Røiseng, încă nepublicată, punctul 27).

11 Absența unei legături convenționale între cedent și cesionar sau, precum în speță, între cei doi contractanți cărora le-au fost încredințate, în mod succesiv, lucrările de curățenie în incinta unei unități școlare, poate constitui un indiciu că nu a intervenit niciun transfer în sensul directivei, însă nu poate avea o importanță hotărâtoare în această privință.

12 Într-adevăr, astfel cum s-a reținut, cel mai recent în cauza Merckx și Neuhuys, citată anterior, punctul 28, directiva este aplicabilă în toate cazurile de schimbare, în cadrul unor raporturi contractuale, a persoanei fizice sau juridice, care răspunde de exploatarea întreprinderii, care contractează obligațiile de angajator față de angajații întreprinderii. Astfel, pentru ca directiva să fie pusă în aplicare, nu este necesar să existe raporturi contractuale directe între cedent și cesionar, transferul putând, de asemenea, să se efectueze în două etape prin intermediul unui terț, precum proprietarul sau persoana finanțatoare.

13 Pentru ca directiva să fie aplicabilă, transferul trebuie totuși să vizeze o entitate economică organizată în mod stabil, a cărei activitate nu se limitează la executarea unei anumite lucrări (Hotărârea din 19 septembrie 1995, Rygaard, C-48/94, Rec., p. I-2745, punctul 20). Noțiunea de entitate face astfel trimitere la un ansamblu organizat de persoane și de elemente care permit exercitarea unei activități economice care urmărește un obiectiv propriu.

14 Pentru a determina dacă sunt îndeplinite condițiile unui transfer al unei entități, este necesar să se ia în considerare totalitatea circumstanțelor de fapt care caracterizează operațiunea în cauză, printre care se numără, în special, tipul de întreprindere sau de unitate în cauză, transferul sau absența transferului activelor corporale, precum clădirile și bunurile mobiliare, valoarea activelor necorporale la momentul transferului, reluarea sau absența reluării efectivului esențial de salariați de către noua conducere a întreprinderii, transferul sau absența transferului clienților, precum și gradul de similaritate dintre activitățile exercitate înainte și după transfer și durata unei eventuale suspendări a acestor activități. Aceste elemente constituie totuși doar aspecte parțiale ale evaluării de ansamblu care se impune și nu ar putea, din această cauză, să fie evaluate izolat (a se vedea, în special, Hotărârile Spijkers și Redmond Stichting, citate anterior, punctele 13 și respectiv 24).

15 Astfel cum a constatat majoritatea părților care au formulat observații în privința acestui aspect, simplul fapt că serviciul prestat de vechea și de noua persoană căreia i-a fost atribuit contractul este similar, nu permite să se concluzioneze că o entitate economică a fost transferată. Într-adevăr, o entitate nu ar putea fi redusă la activitatea care i-a fost încredințată. Identitatea sa reiese, de asemenea, din alte elemente precum personalul care o compune, organizarea sa, modalitatea în care operează sau, după caz, resursele sale operaționale.

16 Simpla pierdere a unui contract de servicii în avantajul unui concurent nu poate, prin urmare, ca atare, să pună în evidență existența unui transfer în sensul directivei. În această situație, întreprinderea prestatoare de servicii căreia anterior îi fusese încredințat contractul nu încetează, în cazul pierderii unui client, să existe integral, și nu se poate considera că una dintre unitățile sale sau dintre părțile sale de unități a fost transferată noii persoane căreia i-a fost atribuit contractul.

17 De asemenea, este necesar să se sublinieze că, cu toate că transferul de active se numără printre diferitele criterii care trebuie luate în considerare de către instanța națională pentru a aprecia dacă un transfer de întreprinderi a avut loc, absența unor astfel de active nu exclude în

mod necesar existența unui astfel de transfer (a se vedea hotărârea Schmidt, punctul 16, și hotărârea Merckx și Neuhuys, punctul 21, citate anterior).

18 Într-adevăr, astfel cum s-a evidențiat la punctul 14 din prezenta hotărâre, instanța națională, în examinarea circumstanțelor de fapt care caracterizează tranzacția în cauză, trebuie, în special, să țină seama de tipul de întreprindere sau de unitate respectiv. Din cele de mai sus, rezultă că importanța care trebuie acordată diferitelor criterii pentru determinarea existenței unui transfer în sensul directivei variază în mod necesar în funcție de activitatea exercitată sau în funcție de metodele de producție sau de exploatare utilizate în întreprindere, în unitate sau în partea de unitate în cauză. Atunci când, în anumite sectoare, o entitate economică poate să funcționeze fără active corporale sau necorporale semnificative, menținerea identității unei astfel de entități după tranzacția al cărei obiect îl constituie nu ar putea, în mod logic, să depindă de transferul unor astfel de active.

19 Guvernul Regatului Unit și Comisia au argumentat că, pentru ca entitatea căreia i se atribuiseră anterior contractul de servicii să facă obiectul unui transfer în sensul directivei, poate fi suficient, în anumite circumstanțe, ca noua entitate căreia îi este atribuit contractul să fi preluat în mod voluntar majoritatea salariaților pe care predecesorul sa îi desemnase în mod special cu executarea contractului său.

20 În această privință, este necesar să se aducă aminte că, printre circumstanțele de fapt care trebuie să fie luate în considerare pentru a determina dacă sunt îndeplinite condițiile unui transfer, figurează, în special, pe lângă gradul de similaritate al activității exercitate înainte și după transfer și tipul de întreprindere sau de unitate în cauză, preluarea sau absența preluării majorității salariaților de către noul angajator (Hotărârea Spijkers, citată anterior, punctul 13).

21 Or, în măsura în care, în anumite sectoare în care activitatea se bazează, în principal, pe mâna de lucru, o colectivitate de lucrători care desfășoară o activitate comună în mod durabil poate corespunde unei entități economice, trebuie să se admită că o astfel de entitate poate să își mențină identitatea dincolo de transferul său, atunci când noul angajator nu se limitează la a continua activitatea în cauză, ci preia, de asemenea, o parte esențială, în termeni de număr și competențe, a salariaților pe care predecesorul său îi însărcinase în mod special cu realizarea acestei sarcini. În această ipoteză, pentru a relua termenii Hotărârii Rygaard, citată anterior, punctul 21, noul angajator achiziționează ansamblul organizat al activelor care îi va permite continuarea activităților sau a anumitor activități ale întreprinderii cedente în mod stabil.

22 Este de competența instanței naționale să stabilească, în lumina tuturor elementelor de interpretare precedente, dacă, în prezenta speță, a avut loc un transfer.

23 Prin urmare, este necesar să se răspundă la întrebările instanței de trimitere că articolul 1 alineatul (1) din directivă trebuie să fie interpretat în sensul în care directiva nu se aplică unei situații în care o persoană care încredințase unei întreprinderi lucrările de curățenie pentru perimetrul său, reziliază contractul cu aceasta și, în vederea executării unor lucrări similare, încheie un nou contract cu o a doua întreprindere, dacă tranzacția nu este însoțită de transferul concomitent, de la o întreprindere la cealaltă, de active corporale sau necorporale semnificative ori de preluarea de către noul angajator a unei părți esențiale, în termeni de număr și competență, a salariaților pe care angajatorul predecesor îi însărcinase cu executarea contractului.

Cu privire la cheltuielile de judecată

24 Cheltuielile efectuate de către guvernele german, belgian, francez și de Guvernul Regatului Unit, precum și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Arbeitsgericht, Bonn, prin Ordonanța din 30 noiembrie 1994, hotărăște:

Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități trebuie să fie interpretat în sensul în care directiva nu se aplică unei situații în care o persoană care încredințase unei întreprinderi lucrările de curățenie pentru perimetrul său, reziliază contractul cu aceasta și, în vederea executării unor lucrări similare, încheie un nou contract cu o a doua întreprindere, dacă tranzacția nu este însoțită de transferul concomitent, de la o întreprindere la cealaltă, de active corporale sau necorporale semnificative ori de preluarea de către noul angajator a unei părți esențiale, în termeni de număr și competență, a salariaților pe care angajatorul predecesor îi însărcinase cu executarea contractului.

Rodríguez Iglesias

Sevón

Edward

Jann

Moitinho de Almeida

Kapteyn

Puissochet

Murray

Gulmann

Hirsch

Ragnemalm

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 11 martie 1997.

Grefier

R. Grass

Președinte

G. C. Rodríguez Iglesias